

ნათია სონგულია

გამართლების სუბიექტური
მხარის ელემენტები აუცილებელი
მოგერიების მაგალითზე

(შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი,
ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით)

საქართველოს უნივერსიტეტის
ბ ა მ ო მ ც ე მ ლ ო ბ ა

წინამდებარე წიგნი წარმოადგენს მნიშვნელოვან და, შეიძლება ითქვას, პირველ ქართულენოვან გამოცემას აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტების საკითხთან დაკავშირებით. დაინტერესებული საზოგადოება გაეცნობა გამართლების სუბიექტური ელემენტების თავისებურებებს ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში. ამავდროულად, საშუალება ექნება თავის საქმიანობაში გამოიყენოს წიგნის ბიბლიოგრაფიის ნაწილში მოცემული საკმაოდ მდიდარი ლიტერატურული მასალა.

წიგნი საინტერესო იქნება სისხლის სამართლის სფეროში მოღვაწე პირთათვის, რომლებიც აპირებენ სიღრმისეულად შეისწავლონ აღნიშნული საკითხი. ნაშრომი შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს, როგორც დამატებითი სახელმძღვანელო საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების სტუდენტებისთვის.

ავტორი	ნათია სონგულია
რედაქტორი	მარინა ჟღენტი
რედაქტორი	თამარ ბინაძე
ყდის დიზაინი და ტექნიკური უზრუნველყოფა	თათია ქვლივიძე

ყველა უფლება დაცულია © საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2024 დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის რომელიმე ნაწილის გამოქვეყნება, თარგმნა, ხელახალი პუბლიკაცია ან გადაცემა ნებისმიერი ფორმით თუ საშუალებით, ელექტრონულად (CD-Rom, ინტერნეტი, ა.შ.), მექანიკურად, მათ შორის, ასლის გადაღების, ჩაწერის, ინფორმაციის შენახვის თუ ამოღების ნებისმიერი სისტემის მეშვეობით, საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობის წინასწარი წერილობითი თანხმობის გარეშე.

ISBN 978-9941-9896-6-7

დაიბეჭდა საქართველოში. შპს. „საქართველოს უნივერსიტეტი“
მისამართი: 77ა, მ. კოსტავას ქუჩა, თბილისი, 0171, საქართველო
ტელ.: +995 032 2 55 22 22
ელ. ფოსტა: info@ug.edu.ge; ug@ug.edu.ge

სარჩევი

წინასიტყვაობა	9
შესავალი	10
კვლევის აქტუალობა	10
კვლევის მიზანი	12
კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველი	13
ნაშრომის სავარაუდო შედეგი	13
თავი 1. აუცილებელი მოგერიების საკითხი ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში	15
1.1. მართლწინააღმდეგობის ცნება	15
1.1.1 ბინდინგის ნორმათა თეორია	18
1.1.2 ბელინგის თეორია	19
1.1.3 მაიერის თეორია	21
1.1.4 ფორმალური და მატერიალური მართლწინააღმდეგობა	23
1.1.5 საზოგადოებრივი საშიშროება, როგორც დანაშაულის მატერიალური ნიშანი	26
1.1.6 მოძღვრება ქმედების შემადგენლობის ნეგატიური ნიშნების შესახებ	31
1.2. აუცილებელი მოგერიების ცნება ძველ ქართულ, საბჭოთა და თანამედროვე ქართულ სისხლის სამართალში	39
1.3. აუცილებელი მოგერიების ინსტიტუტი გერმანულ სისხლის სამართალში	47
1.3.1. აუცილებელი მოგერიების წარმოქმნისა და შეწყვეტის პირობები ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში	49
1.3.2. თავდასხმა და სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა	51
1.3.3. ხელყოფის იმნუთიერება	55
1.3.4. ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა	60

1.3.5. თავდაცვა	67
1.3.6. თავდაცვის აუცილებლობა	69
1.3.7. აუცილებელი მოგერიება და აუცილებელი დახმარება	76
1.3.8. აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილება	83
1.3.9. შეჯამება	88

თავი 2. გამართლების სუბიექტური ელემენტების საკითხი ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში 90

2.1. გამართლების სუბიექტური ელემენტების მნიშვნელობა	90
2.1.1. ობიექტური თეორია	94
2.1.1.1. ობიექტური თეორიის მხარდამჭერთა შეხედულება	95
2.1.1.2 გიუნთერ შპენდელის შეხედულება	95
2.1.1.3. ოთარ გამყრელიძის შეხედულება	97
2.1.1.4. დიტრის ოლერის შეხედულება	98
2.2. სუბიექტური თეორია	99
2.2.1. შეჯამება	101
2.3. აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტების სტრუქტურის საკითხისთვის	102
2.3.1 აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტები	103
2.3.2. აუცილებელი მოგერიების ობიექტური მდგომარეობის ცოდნა	105
2.3.3. ხელყოფისაგან თავდაცვის სურვილი აუცილებელი მოგერიების დროს	108
2.3.4. მოტივი და მიზანი, როგორც ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის ელემენტები	112
2.3.5. გერმანიის უზენაესი სასამართლოს პოზიცია გამართლების ეტაპზე ნებელობის ელემენტის არსებობასთან დაკავშირებით	118
2.3.6 ქართული სასამართლოს პრაქტიკა გამართლების სუბიექტური ელემენტების სტრუქტურასთან დაკავშირებით	120

2.4. შეჯამება	122
თავი 3. ემედების კვალიფიკაციის საკითხი გამართლების სუბიექტური ელემენტების არარსებობის შემთხვევაში	123
3.1. ქმედების კვალიფიკაციის საკითხი	123
3.2. ქმედების მცდელობით კვალიფიკაცია	127
3.3. ქმედების დამთავრებულ დანაშაულად კვალიფიკაცია	136
3.4. შეჯამება	143
თავი 4. აუსილებელი მოგერიების საკითხი გაუფრთხილებლობისას	145
4.1. გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ცნება და სახეები ..	145
4.2. მართლწინააღმდეგობა გაუფრთხილებლობის დროს	152
4.3. გამართლების სუბიექტური ელემენტების საკითხი გაუფრთხილებელი დელიქტის დროს	153
4.4. აუსილებელი მოგერიების საკითხი გაუფრთხილებელი დელიქტის დროს	159
4.5. შეჯამება	163
თავი 5. შეცდომა	165
5.1. შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებათა შესახებ	165
5.2. ფაქტობრივი და სამართლებრივი შეცდომა	165
5.3. მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე დაშვებული შეცდომა	170
5.3.1 მოჩვენებითი მოგერიება	170
5.3.2 განზრახვის თეორია	175
5.3.3. თანმიმდევრული (მკაცრი) ბრალის თეორია	176
5.3.4 ბრალის შეზღუდული თეორია	178
5.4. შეჯამება	181

თავი 6. ზოგიერთი მოსაზრება, რომელიც უკავშირდება გამართლების სუბიექტური ელემენტების განვითარებას ქართულ სისხლის სამართალში	182
დასკვნა	185
გამოყენებული ლიტერატურა	190
ქართულენოვანი	190
ქართულენოვანი ჟურნალ-კრებულები	192
რუსულენოვანი	193
ლათინურენოვანი	194
გერმანულენოვანი სტატიები	197
სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები	207
სასამართლოს გადაწყვეტილებები	208
გერმანიის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები	208
გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ...	211
მინის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები	211
რაიხის სასამართლოს გადაწყვეტილებები	211

გერმანული

Abs. – Absatz	აბზაცი
Art. – Artikel	მუხლი
AT (Allgemeiner Teil)	გერმანიის სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი
Aufl. – Auflage	გამოცემა
Beschl. – Beschluss	გადანწყვეტილება
BGH (Bundesgerichtshof)	გერმანიის ფედერალური სასამართლო
BGHSt (Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsache)	გერმანიის ფედერალური სასამართლოს გადანწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე
BVerfG (Bundesverfassungsgericht)	გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო
BVerfG – (Entscheidendes Bundesverfassungsgerichts)	გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანწყვეტილებები
DRiZ– (Deutsche Richterzeitung)	გერმანიის მოსამართლეთა გაზეთი
f. – folgend(e)	შემდეგი
ff (folgende)	შემდეგი
FG (Festgabe)	საიუბილეო გამოცემა
FS (Festschrift)	საიუბილეო გამოცემა (კრებული)
GA – (Goltdammer`s Archiv für Strafrecht)	თეოდორ გოლტდამის არქივი სისხლის სამართლისათვის (ჟურნალი)
Hrsg. – (Herausgeber)	გამომცემელი
JA – (Juristische Arbeitsblätter)	იურიდიული სამუშაო ფურცლები
JR - (Juristische Rundschau)	იურიდიული მიმოხილვა (ჟურნალი)
JuS (Juristische Schulung)	იურიდიული სწავლება (ჟურნალი)
Jura (Juristische Ausbildung)	იურიდიული განათლება (ჟურნალი)
JZ (Juristenzeitung)	იურისტთა გაზეთი (ჟურნალი)
OLG (Oberlandesgericht)	მინის უმაღლესი სასამართლო
ÖstZStr (Österreichische Zeitschrift für Strafrecht)	ავსტრიული ჟურნალი სისხლის სამართლისათვის
NJW (Neue Juristische Wochenschrift)	ახალი ყოველკვირეული იურიდიული ჟურნალი
Nr. - Nummer	ნომერი
NStZ (Neue Zeitschrift für Strafrecht)	ახალი ჟურნალი სისხლის სამართლისთვის

RG - Reichsgericht	რაიხის უზენაესი სასამართლო
Rn. - Randnummer	გვერდითი ნომერი
S. - Seite	გვერდი
SK - (SystematischerKommentar)	სისტემური კომენტარი
RGSt (Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen)	რაიხის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე
SJZ - (Süddeutsche Juristen- Zeitung)	სამხრეთ გერმანული იურისტთა გაზეთი
StGB (Strafgesetzbuch)	გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი
ZIS - (Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik)	ჟურნალი საერთაშორისო სისხლის სამართლის დოგმატიკისთვის
ZStW - (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft)	ჟურნალი სისხლის სამართლის მეცნიერებისთვის

წინასიტყვაობა

წინამდებარე მონოგრაფია წარმოადგენს საქართველოს უნივერსიტეტის სამართლის სკოლაში სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარდგენილ ნაშრომს, რომელიც დაცულ იქნა 2021 წლის პირველ ნოემბერს.

წარმოდგენილი მონოგრაფია, ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, პირველი მოკრძალებული ცდაა გამართლებების სუბიექტური ელემენტების სიღრმისეულ კვლევასთან დაკავშირებით. საკვლევი თემის სიახლიდან და მრავალფეროვანი შინაარსიდან გამომდინარე, მონოგრაფიაში დასმული საკითხების გარკვეული ნაწილის კვლევა შესაძლებელია გაგრძელდეს, წინამდებარე მონოგრაფია კი ქმნის მნიშვნელოვან საფუძველს შემდგომი კვლევების წარმოებისთვის.

მოგეხსენებათ, რომ მეცნიერება მუდმივად ვითარდება და სიახლეების ძიებას მოითხოვს, შესაბამისად, განხილული საკითხები შესაძლებელია, მომავალში ახლებურად იქნეს გაანალიზებული და გადმოცემული.

წარმოდგენილი ნაშრომი მომზადებულია გერმანიის აკადემიური გაცვლის სამსახურის DAAD-ის ფონდის მიერ გაწეული ფინანსური მხარდაჭერით. DAAD-ის ფონდმა შესაძლებლობა მომცა, წლების განმავლობაში სამეცნიერო მივლინებით კვლევა განმეხორციელებინა იენის ფრიდრიხ შილერისა და ბერლინის ჰუმბოლდტის სახელმწიფო უნივერსიტეტებში. გერმანიაში სამეცნიერო კვლევისას მიღებულმა გამოცდილებამ, გერმანულ პროფესორთა მიერ მოცემულმა რჩევებმა, უნივერსიტეტში არსებულმა მრავალრიცხოვანმა, მდიდარმა უცხოურმა ლიტერატურამ საშუალება მომცა შემექმნა აღნიშნული ნაშრომი.

განსაკუთრებული მადლიერება მინდა გამოვხატო სამეცნიერო ხელმძღვანელის ემერიტუს პროფესორ, ჰაინერ ალვარტის მიმართ, რომლის აქტიური მონაწილეობისა და ფასდაუდებელი, საინტერესო რჩევა-დარიგებების გარეშე სადისერტაციო კვლევა ვერ შესრულდებოდა.

მადლობელი ვარ ჩემი ოჯახის წევრების, რომლებიც წლების განმავლობაში მიქმნიდნენ კვლევისათვის შესაფერის სამუშაო გარემოს და მამხნევებდნენ. განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით ჩემს ძვირფას დედას - ნონა წულაიას და მეუღლეს - ზურაბ გეგუჩაძეს, რომელთაგან მუდამ ვგრძნობდი თანადგომასა და მორალურ მხარდაჭერას.

*მონოგრაფია ეძღვნება მზრუნველი და განსაკუთრებული
მაშის, ვენე სონგულიას ნათელ ხსოვნას*

შესავალი

კვლევის აქტუალობა

თანამედროვე იურისპრუდენცია მოითხოვს სამართლებრივი პრობლემატიკის შედარებით-სამართლებრივ ასპექტში განხილვას. ამ მხრივ, სისხლის სამართალი არ წარმოადგენს გამონაკლისს. სისხლის სამართლის დოგმატიკასა და სასამართლო პრაქტიკაში დიდ ინტერესს იწვევს სისხლის სამართლის ინსტიტუტების შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი. თანამედროვე სისხლის სამართლის მეცნიერების მიზანს წარმოადგენს გაეცნოს და შეაფასოს მისთვის ჯერ კიდევ უცნობი სისხლის სამართლებრივი პრობლემები და, შესაბამისად, გაიზიაროს ან უარყოს ის მიდგომები, რომლებსაც ადგილი აქვს უცხო ქვეყნის კანონმდებლობაში, დოგმატიკასა და პრაქტიკაში.¹ შედარებით-სამართლებრივი კვლევა ხელს უწყობს ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერებისა და პრაქტიკის განვითარებას. კერძოდ, ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერებაში გაბატონებული შეხედულებების მოდიფიკაციასა და პრობლემების ახლებურად გადაჭრას.²

მოქმედმა სისხლის სამართლის კოდექსმა, რომელიც ორიენტირებულია გერმანულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაზე, დააფუძნა დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემა, რომლის მიხედვით, დანაშაულის ნიშნები ქმედების შემადგენლობით, მართლწინააღმდეგობითა და ბრალით განისაზღვრა, სადაც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს მართლწინააღმდეგობას და გამართლების (აუცილებელი მოგერიების) სუბიექტური მხარის ელემენტებს.

საკვლევი თემის აქტუალობა მდგომარეობს შემდეგში: მოხდეს გამართლების სუბიექტური მხარის ელემენტების საკითხის ანალიზი ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის, დოგმატიკისა და სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით.

აღსანიშნავია, რომ გამართლების სუბიექტური მხარის ელემენტების საკითხი ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა, რომელსაც თეორიულთან ერთად, ასევე დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, როგორც სამართალშემოქმედების, ისე სამართალგამოყენების პროცესში. ფსიქოლოგიურ და იურიდიულ ლიტერატურაში ის ერთ-ერთი აქტუალური, თუმცა სათანადოდ დაუმუშავებელი საკითხია; შეიძლება ითქვას, რომ თამამ შავგულიძისა და ლამარა სურგულაძის მიერ, ჯერ კიდევ საბჭოთა პერიოდში დამუშავებული და გამოცემული ნაშრომის - „სამოგადობრივი საშიშროების გამომრიცხველი გარემოებანი სისხლის სამართლის კანონმდებლო-

¹ იხ. ხარანაული, ლ., დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), 2014, გვ. 12.

² იქვე, გვ. 12.

ბაში“ გარდა, აღნიშნული საკითხი სიღრმისეულად არ გამოკვლეულა, მით უმეტეს, არ მომხდარა ქართულ სისხლის სამართალში დამკვიდრებული გამართლების სუბიექტური ელემენტების არსისა და კონსტრუქციის შედარება გერმანულ სისხლის სამართალში არსებულ ანალოგიურ ნორმასთან.

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამართლების სუბიექტური ელემენტების საკითხი აქტუალურია, თუმცა საკამათოცაა და სათანადოდ დაუმუშავებელი, რაც ხელს უშლის სამართალშეფარდების პროცესს, როგორც თეორიულად, ისე პრაქტიკულად.

თანამედროვე მეცნიერთა ყურადღებას იპყრობს გამართლების სუბიექტური მხარის სტრუქტურა და კვალიფიკაციის საკითხი. სისხლის სამართლებრივი კუთხით, აღნიშნულ კვლევას, თეორიულის გარდა, დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს, შესაბამისად, სერიოზულ შესწავლასა და გაანალიზებას საჭიროებს.

გერმანულ სისხლის სამართლებრივ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში არ არსებობს აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ერთიანი პოზიცია, დღემდე პრობლემურ საკითხად არის მიჩნეული მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების - აუცილებელი მოგერიების უფლების ფართო ხასიათი, მისი სუბიექტური ელემენტების სტრუქტურა და შინაარსი, რასაც, საბოლოო ჯამში, ხშირ შემთხვევებში, ქმედების არასწორ, მცდარ კვალიფიკაციამდე მივყავართ.

აღნიშნული თემა აქტუალურია იმითაც, რომ განსახილველ ნაშრომში ფართოდ იქნება გაშუქებული და ურთიერთშეპირისპირებული არამართო გამამართლებელი გარემოებები, არამედ გაირკვევა მართლწინააღმდეგობისა და საზოგადოებრივი საშიშროების არსი, პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოების - აუცილებელი მოგერიების ბუნება, არსი, მიზანი და მნიშვნელობა, მართლწინააღმდეგო ქმედების გამართლებისათვის აუცილებელი კომპონენტების ჩამონათვალი. თავდაპირველად, პრობლემის ისტორიულ ჭრილში განხილვა საშუალებას იძლევა, დადგინდეს, განვითარების რომელ საფეხურზე იდგა იმდროინდელი იურისპრუდენცია საქართველოსა და გერმანიაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებებიდან დეტალურად იქნება განხილული აუცილებელი მოგერიების სტრუქტურა, რაც შეეხება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ სხვა გარემოებებს, მათი ფართო მოცულობიდან გამომდინარე სიღრმისეულად არ იქნება განხილული.

ნაშრომში წარმოჩენილი თემისები და შეხედულებები, ერთგვარად დაეხმარება და ხელს შეუწყობს, როგორც თეორეტიკოსს, ისე პრაქტიკოსს იურისტებს გამართლების სუბიექტური ელემენტების არსის, ფარგლების, მოცულობისა და მართლმომიერების პირობების უკეთ და ახლებურად დანახვაში, შეფასებასა და პრაქტიკულ საქმიანობაში, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებული პრობლემების უფრო ნათლად დარეგულირება-გადაწყვეტაში.

მიუხედავად ცალკეული საკითხების შესახებ ნაშრომების სიმწირისა, შეძლების-
დაგვარად, კოპლექსურად იქნება გადმოცემული კონკრეტული დებულებები.

შედარებით-სამართლებრივი კვლევის მეთოდი იძლევა იმის საშუალებას, რომ
გამოვლინდეს ის, თუ როგორ არის გადაწყვეტილი გერმანულ სისხლის სამართლის
დოგმატიკასა და პრაქტიკაში სამართლების სუბიექტური ელემენტების საკითხი.

თემის ცალკეული პრობლემების განხილვა ერთი დისერტაციის ფარგლებში შე-
უძლებელია. თუმცა წარმოდგენილი პრობლემების ანალიზი, გარკვეულწილად,
გაუადვილებს ამ საკითხით დაინტერესებულ პირებს უფრო ორიენტირებულად და
დეტალურად წარმართონ მეცნიერული საქმიანობა.

კვლევის მიზანი

სადისარტაციო კვლევის მიზანია - იურიდიული, ფსიქოლოგიური, ფილოსოფი-
ური და სოციოლოგიური ლიტერატურის შესწავლისა და სასამართლო პრაქტიკის
ანალიზის საფუძველზე, წარმოდგენილ იქნეს გამართლების სუბიექტური ელემენ-
ტების არსი აუცილებელი მოგერიების მაგალითზე; გაანალიზებულ, ახსნილ და გა-
დაჭრილ იქნეს ამ საკითხთან დაკავშირებული პრობლემები ქართულ და გერმანულ
სისხლის სამართალში არსებული სადავო საკითხების შესწავლის საფუძველზე. ამ
მიზნის მისაღწევად, კვლევა რამდენიმე მიმართულებით წარიმართა. აღნიშნულ სა-
კითხთან დაკავშირებით, უპირველეს ყოვლისა, გამოკვლეული იქნა ჯერ ქართული
და შემდგომ გერმანული სისხლის სამართლის მეცნიერებაში არსებული საკითხები,
ვინაიდან, როგორც უკვე აღინიშნა, ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი გა-
ნიცდის გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკის გავლენას და სწორედ ამი-
ტომაა მნიშვნელოვანი მათი თანმიმდევრული განხილვა და შედარება.

ამასთან, აღნიშნული ნაშრომის მიზანია წარმოჩენილ იქნეს გერმანულ და ქარ-
თულ სისხლის სამართალში აღმოცენებული მართლწინააღმდეგობის გამომრი-
ცხველი გარემოების - აუცილებელი მოგერიების მსგავსება-განსხვავება ეროვ-
ნული სისხლის სამართლის სრულყოფისთვის. გერმანული სისხლის სამართლის
სამეცნიერო და პრაქტიკული გამოცდილების საფუძველზე, განხორციელდეს მი-
საღები და საჭირო ცვლილებების შეტანა საქართველოს სისხლის სამართლის
კანონმდებლობაში, გამართლების სუბიექტური ელემენტების შედარებით ბუნ-
დოვნად დარეგულირებული საკითხების უფრო ნათლად ჩამოყალიბებაში; გერ-
მანულ სისხლის სამართალში დამკვიდრებული მართლწინააღმდეგობის გა-
მომრიცხველი გარემოების (გამამართლებელი გარემოების) - აუცილებელი
მოგერიების მაგალითზე ნოვატორული მოსაზრებები იქნეს შეთავაზებული ქარ-
თველი კანონმდებლებისათვის, მართლწინააღმდეგობის აღნიშნულ საკითხთან
დაკავშირებით. უფრო კონკრეტულად რომ ითქვას, კვლევის მიზანია, გარკვეულ
იქნეს გამართლების სტრუქტურა, კერძოდ, ის თუ რომელ თეორიას უნდა მიენიჭოს
უპირატესობა - ობიექტურს, სუბიექტურს თუ ორივეს ერთად; განსაკუთრებული ყუ-

რადღება მიექცა აუცილებელი მოგერიების შინაარსს, ფუნქციასა და ელემენტებს, გამოკვლეული იქნა საკითხი იმის შესახებ, წარმოადგენს თუ არა განზრახვის ელემენტების ცოდნა და ნებელობა აუცილებელ წინაპირობას ქმედების აუცილებელი მოგერიების ან პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოების სხვა მუხლით კვალიფიკაციისთვის, თუ მათი არსებობა ამ უკანასკნელი ცნებისგან დამოუკიდებლად უნდა იქნეს გაგებული და საკმარისია თუ არა მხოლოდ ობიექტური გარემოების არსებობა ან მხოლოდ იმის ცოდნა, რომ პიროვნება იმყოფება აუცილებელი მოგერიების ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელიმე სხვა გარემოების მდგომარეობაში. გააზრებულია, ნებელობის ელემენტის არსებობის საკითხი გამართლების ეტაპზე, რაც სადავოა როგორც ქართული, ასევე გერმანული სისხლის სამართლის მეცნიერებაში. სადავო საკითხს წარმოადგენს აგრეთვე ქმედების კვალიფიკაციის საკითხი სუბიექტური ელემენტების არარსებობის შემთხვევაში, შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ვითარების ფაქტობრივ მხარესთან დაკავშირებით (ე.წ. მოჩვენებითი მოგერიება), აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილების საკითხი და ასევე აუცილებელი მოგერიების საკითხი გაუფრთხილებელი დანაშაულების ჩადენის დროს.

კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველი

როგორც საყოველთაოდ ცნობილია, კვლევის მეთოდოლოგია არის გზა საკვლევი პრობლემის გადასაჭრელად ანუ მეთოდოლოგია არის იმის შესწავლა, თუ როგორ უნდა წარიმართოს კვლევა მეცნიერულად. საკვლევი პრობლემები ნაშრომში განხილულია როგორც ისტორიული, ისე შედარებით-სამართლებრივი თვალსაზრისით, რაც შესაძლებლობას იძლევა გერმანული სამართლის სამართლებრივი ტრადიციებისა და გამოცდილების ფონზე ნაჩვენები იქნეს აღნიშნული სამართლების სუბიექტური ელემენტების თავისებურებანი. კვლევის დროს გამოყენებულია ფილოსოფიის, სამართლის თეორიის, ლოგიკის, სისხლის სამართლის საკვანძო დებულებები, აგრეთვე ქართველ და უცხოელ, განსაკუთრებით გერმანულ მეცნიერთა ნაშრომები. ასევე, დასმული საკითხის კვლევისას, შედარებით-სამართლებრივი მეთოდის გარდა, ძირითადად გამოყენებულია ფორმალურ-ლოგიკური, დოგმატური და სხვა მეთოდები.

ნაშრომის სავარაუდო შედეგი

წარმოდგენილი ნაშრომი ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში არსებული პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებების, კერძოდ, აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტების პრობლემის შედარებითი გამოკვლევის მცდელობას წარმოადგენს. აღნიშნული ნაშრომი ხელს შეუწყობს ქართულ იურიდიულ მეცნიერებას გამართლების - აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტების კვლევაში. აღნიშნული საკითხის კვლევას, როგორც თეორიული,

ისე პრაქტიკული კუთხით გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნება ქმედების მართლ-საწინააღმდეგოდ ან მართლზომიერად მიჩნევისათვის, ასევე პასუხისმგებლობის სწორად განსაზღვრისათვის. შესაბამისად, წარმოდგენილი კვლევა ხელს შეუწყობს მეცნიერული წინადადებების შემუშავებას სისხლის სამართლის კანონმდებლობის სრულყოფის მიღწევაში.

თავი 1. აუსცილებელი მოგერიების საკითხი ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში

1.1. მართლწინააღმდეგობის ცნება

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის თანახმად, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული. ე.ი. სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. როგორც ქართულ, ისე გერმანულ სისხლის სამართალში, დანაშაული სამი ნიშნისგან შედგება: 1) ქმედების შემაღგენლობა, 2) მართლწინააღმდეგობა და 3) ბრალი, ხოლო პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებათა ორკვალიანი სისტემა არსებობს.³ იმისათვის, რომ პირს დაეკისროს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა მისი ქმედება უნდა იყოს მართლწინააღმდეგო და ბრალეული.

ქმედების დანაშაულებრივი ხასიათის გამომრიცხველ გარემოებათა ასეთ დაყოფას არ იცნობდა არც 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი და არც ქართული სისხლის სამართლის თეორია. მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის ძალაში შესვლამდე მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს ეწოდებოდა საზოგადოებრივი საშიშროების გამომრიცხველი გარემოებები,⁴ ბრალის გამომრიცხველი გარემოებები კი, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის მიხედვით, ბრალის შესახებ ნორმატიული მოძღვრების არარსებობის გამო, ქართულ სისხლის სამართალში არ არსებობდა⁵. უნდა აღინიშნოს, რომ რუსი მეცნიერებისაგან განსხვავებით, პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებათა დაყოფის ორკვალიან სისტემაზე მუშაობდა ქართველი მეცნიერი თინათინ წერეთელი. პროფესორი თ. წერეთელი 1980 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი და დანაშაულის ცნება“ - დანაშაულის შემაღგენლობას, საზოგადოებრივ საშიშროებას (ანუ მატერიალურ მართლწინააღმდეგობას) და ბრალს ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ ნიშნებად მოიაზრებს, რომლებიც ერთიანდებიან დანაშაულის ცნებაში.⁶ ხსენებული ნაშრომი წარმოადგენდა პირველ სერიოზულ განაცხადს დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის შესახებ საბჭოურ სისხლის სამართალში. შემდეგში ეს იდეა განავითარა პროფესორმა ოთარ გამყრელიძემ 1984 წელს

³ იხ. Beling, E., Die Lehre vom Verbrechen, გვ. 7; Roxin, C., Strafrecht AT, Band I, 2006, გვ. 199-211; Baumann, J., Webber, U., Mitsch, W., Eisele, J., Strafrecht, AT. 12. Aufl., 2016, გვ. 333; BGHSt 9, გვ. 375.

⁴ იხ. ტურავა, მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, წიგნი პირველი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 323; შავგულიძე, თ., სურგულაძე, ლ., საზოგადოებრივი საშიშროების გამომრიცხველი გარემოებანი სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, 1988, გვ. 5.

⁵ იხ. ტურავა, მ., 2011, გვ. 324.

⁶ იხ. შუაღ: Церетели, Т., Основания уголовной ответственности и понятие преступления. Правоведение, 1980, N2.